

EVERGHECPIHOSUK

Volumul I

Ediția a treia

Transliterare, diortosire, revizuire
după ediția grecească și note:

ȘTEFAN VORONCA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Preasfințitului Părinte

GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

EDITURA EGUMENIȚĂ

CUPRINS

Prolog	9
Predoslovie	19
Pricina întâi	
<i>Că nu se cuvine să se deznădăjduiască cineva pe sine vreodată, măcar și multe de ar greși, ci prin pocăință să nădăjduiască mântuirea</i>	37
Pricina a doua	
<i>Că se cuvine ca în vremea aceasta de față a face binele, și nu a-l amâna pentru cea viitoare, și că după moarte nu este îndreptare</i>	66
Pricina a treia	
<i>Despre cum se cuvine a ne pocăi</i>	69
Pricina a patra	
<i>Că celor neputincioși cuviincios lucru este câte puțin a intra în lucrările pocăinței</i>	75
Pricina a cincea	
<i>Că se cuvine pururea a ne aduce aminte de moarte și de judecata ce va să fie; că cei ce pururea pe acestea nu le așteaptă și nu le socotesc, de oameni cu lesnire se prind</i>	77
Pricina a șasea	
<i>Că neasemuită este veselia ce este în ceruri și slava cea învistierită sfinților; pentru aceasta trebuie</i>	

Respect pentru oameni și cărți

*ca de aceasta a dori cu toată inima; și că nimic din cele
ce sunt sau se fac de noi nu sunt vrednice de acestea 88***Pricina a șaptea***Că, de multe ori, sufletele celor îmbunătățiti,
la moarte, cu oarecare dumnezeiască umbrire
mângâindu-se, așa din trup se desjugă 94***Pricina a opta***Despre cei ce lipsesc din trup și iarăși se întorc, că
după oareșicare iconomie Dumnezeiască se face aceasta;
și că păcătoșii de multe ori, încă suflând, văd pedepsele cele
din iad, și de draci se cutremură, și așa se despart de trup 107***Pricina a noua***Arătare despre locul unde se duc sufletele
celor ce se sfârșesc și cum sunt după despărțire 118***Pricina a zecea***Despre aceea că sufletul, după ieșire, primește o
înfricoșătoare judecată, pe care suflet, duhurile cele
rele, întâmpinându-l pe dânsul, îi opresc suirea pe cale 129***Pricina a unsprezecea***Că cei asemenea cu cei
asemenea se rânduiesc după moarte 135***Pricina a douăsprezecea***Despre aceea că se cuvine născătorilor iubitori de
Dumnezeu a se bucura și a mulțumi pentru ispitele fiilor
lor pentru Domnul; încă și a îndemna pe copiii lor spre
nevoințele și primejdiile cele pentru fapta bună 140*

Respect pentru oameni și cărți

Pricina a treisprezecea

Despre aceea că se cuvine ca cei ce se leapădă de lume să se înstrâineze, și care este străinătatea cea cu socoteală, și folosul cel din aceasta, și care locuri sunt îndemnătice [potrivite] spre nevoie 154

Pricina a paisprezecea

De unde se face frica lui Dumnezeu și dragostea în om întru început, și spre cât este cu datorie 166

Pricina a cincisprezecea

Că cei ce se leapădă de lume, de nevoie este a nu se amesteca cu rudeniile cele după trup sau cu patimă către dânsii a se afla 167

Pricina a șaisprezecea

Despre aceea că nu se cuvine a iubi pe ceilalți frați deopotrivă cu rudeniile cele trupești, ci numai dacă și aceia urmează aceeași viețuire, iar dacă pe cea potrivnică, se cuvine să ne întoarcem dinspre dânsii ca de niște vătămători 179

Pricina a șaptesprezecea

Că cel ce se leapădă de lume se cuvine să se lepede de toate, și despre cum se cuvine a iconomisi partea sa, și cum că celor din obște agoniseala cea deosebită [tăinuită] e vădit pierzare [a sufletului] 182

Pricina a optșprezecea

Că se cuvine ca cel ce voiește să se mântuiască să vâneze [caute] vorbirile celor îmbunătățiti, ca cele ce sunt folositoare foarte, și a întreba pe dânsii și a învăța de la ei cele de mântuire cu mare poftă și cu dor fierbinte 186

Respect pentru oameni și cărți

Pricina a nouăsprezecea

Că supunerea este [un lucru] de nevoie; și care este folosul acesteia, și cum se îndreptează [dobândește] 194

Pricina a douăzecea

Că nu se cuvine ca cineva să creadă luiși, ci din sfătuirea Părinților să se împărtășească în toate, și pe cele ascunse ale inimii curat a le mărturisi, fără a ascunde ceva 203

Pricina a douăzeci și una

Despre aceea că celor cu dreaptă-socoteală dintre Părinți ni se cuvine a spune gândurile, și nu celor ce ajung să credă (loruși); și cum că se cuvine a mărturisi și a întreba; și cu cel fel de credință a primi răspunsurile Părinților; și cum că prin aceasta se ajutorează 224

Pricina a douăzeci și două

Că se cuvine a ne abate de la vorbirile oamenilor ce nu iau aminte și de la gâlcevi, și cum că celui ce voiește a se mantui de nevoie îi este înstrăinarea cea dinspre mireni 247

Pricina a douăzeci și treia

Că se cuvine a ne depărta de toți cei ce ne vatămă, măcar de vor fi prieteni sau vom avea oarece nevoie de ei 262

Pricina a douăzeci și patra

Se cuvine ca cel ce s-a lepădat de lume să nu se amestece nicidecum cu iconomiile lumești, chiar de se vor părea că au ceva binecuvântat, ci să dea loc Dumnezeieștii Pronii și în unele ca acestea 266

Pricina a douăzeci și cincea

Că răutatea este [se face] cu lesnire, și mulți sunt cei ce o aleg pe aceasta, mai vârtos acum; și că bunătatea este

Respect pentru oameni și cărți

ostenicioasă, și puțini sunt cei ce o urmează pe aceasta; pe care și trebuie a-i râvni, iar la cei mulți a nu lua aminte 276

Pricina a douăzeci și șasea

Că pe cei ce se apropie de viața călugărească se cuvine a-i primi cu multă cercare; căci, de cele mai multe ori, cei primiți cu cercare, aceia se fac și iscusiți; și despre ce se cuvine a porunci lor 286

Pricina a douăzeci și șaptea

Că și lepădările de lume cele primejdioase nu sunt de lepădat cu totul; și cum că pe tot cel ce vine la obște și cere cu fierbințeală a locui împreună cu frații, nu se cuvine ca de îndată să-l izgonim, mai-nainte adică de a cunoaște cu deadinsul cele despre el și a-l cerca și ispiti după cele scrise; iar de va stăruî în voința sa și după ispitire, se cuvine a-l primi, dar numai dacă lucrului acesta [cercării și primirii] nu-i va urma ceva oprit de dumnezeieștile legi 309

Pricina a douăzeci și opta

Despre cum se cuvine a începe nevoința (călugărească), și că cei ce încep au trebuință de răbdare și de silă, pentru că fapta bună la început pare a fi aspră, din pricina patimilor și a deprinderilor, iar mai pe urmă se află netedă; și cum că începutul temeinic prea mult folosește; și cum că cu neputință este a urma lui Hristos și a îndrepta vreo faptă bună cel ce mai-nainte nu s-a gătit pe sineși spre moarte 316

Pricina a douăzeci și nouă

Că, celui ce se nevoiește, și dracii cu tărie i se împotrivesc și-i dau război; iar de cei ce se lenevesc, ca de unii ce sunt în mâna lor, nu le pasă; și cum că cei ce voiesc binele, ajutor află pe Dumnezeu, Cel ce și războaiele le sloboade spre folos 329

Pricina a treizecea

Că nu se cuvine a da vina pe draci în toate cele ce greşim,
ci pe noi însine, pentru că pe cei ce iau aminte, mare fiind
ajutorul cel de la Dumnezeu, dracii nu-i pot vătăma; și cum
că Dumnezeu sloboade războaie după puterea oamenilor 341

Pricina a treizeci și una

Se cuvine ca cel ce se apropie de nevoie călugărească,
după ce din destul se va исуси spre faptele bune, atunci
să se îmbrace cu hainele călugărești; și că schima
cinstită este, de suflet-folositoare și de mântuire 348

Pricina a treizeci și doua

Se cuvine ca cel credincios să arate viață cuviincioasă
schimei sale; iar cel ce nu petrece după schimă nu
este credincios; și că nu din vreme, ci din nărav
se însușesc căruntețele cele după Dumnezeu 354

Pricina a treizeci și treia

Că se cuvine ca cel credincios, pe cele de la
părintele lui duhovnicesc a le primi cu osârdie,
ca pe unele ce sunt de folos, măcar de vor fi
întristăcioase și dureroase; căci pentru scopul
lui se dau și mila lui Dumnezeu, și necazurile 373

Pricina a treizeci și patra

Că se cuvine ca până la moarte a ne supune celor întru
Domnul egumeni, și a-i iubi pe dânsii, și a ne teme de ei 391

Pricina a treizeci și cincea

Că se cuvine întru simplitate a ne supune celor întru
Domnul egumeni, și judecătile lor ca de la Dumnezeu
fără iscodire a le primi, și a nu le cerceta pe ele sau
a le îndrepta, chiar dacă uneori nu par a fi folositoare 398

Respect pentru oameni și cărți

Pricina a treizeci și șasea

Care este osânda neascultării și a cărtirii către cei întru Domnul învățători; și că se cade ca creștinul nicidecum a grăi împotrivă sau în cuvânt a se îndreptăți, ci întru toate a sta împotriva voii sale, și aşa a iubi mustrarea și a nu o urî 407

Pricina a treizeci și șaptea

Că nu se cade a osândi pe învățător, măcar de ar face lucruri potrivnice celor pe care le învață; căci mulți ucenici, la dascăli lenevoși încredințându-se, neosândindu-i pe dânsii, ci întru Domnul supunându-se, s-au mântuit, iar de multe ori și pricina de mântuire se făcuse învățătorilor lor 410

Pricina a treizeci și opta

Pentru că cei ce iau aminte de sineși și la Pronia lui Dumnezeu, harul de multe ori și prin mojici și necunoscători îi învață cele cuviincioase, și cum că cei smerit cugetători nu se leapădă a învăța nici de la oricine peste care se întâmplă a da 416

Pricina a treizeci și nouă

Se cuvine credinciosul să nu se bizuie pe sine, ci a crede că prin duhovnicescul său părinte se mântuiește și se împăternicește spre toată bunătatea, și aşa a se sărgui la rugăciunile sale, că mult pot 424

Pricina a patruzecea

Că nu se cuvine cu lesnire să se mute cineva, sau a se duce din mănăstirea în care a făgăduit lui Dumnezeu a se sfârși; căci Părinții nici din chilie nu se mutau cu lesnire, întru care pricina nu puțin folos au aflat 438

Respect pentru oameni și cărți

Pricina a patruzeci și una

*Că celor nedeprinși a fi singuri,
a locui singuri e lucru primejdios* 468

Pricina a patruzeci și doua

*Că nu se cuvine a grăi împotrivă cu pricire,
nici întru cele ce par a fi bune, ci a ne supune
aproapelui, pentru Dumnezeu, în toate* 483

Pricina a patruzeci și treia

*Toate cele ce se fac, cu dreptatea lui Dumnezeu se fac;
pentru aceea se cuvine ca credinciosul să urmeze Proniei,
și a nu căuta voia sa, ci pe cea a lui Dumnezeu; că cel ce
așa pe toate le face și le primește, acela se odihnește* 493

Pricina a patruzeci și patra

*Că smerita cugetare cu totul neprădată de draci este,
și care este nașterea smeritei cugetări și puterea ei;
și cum că mai presus decât toate faptele bune este
smerenia, și singură degrab poate mândri pe om* 497

Pricina a patruzeci și cincea

*Că osebit lucru al celui ce cugetă smerit
este a se prihăni pe sineși, și a se defâima,
și a socoti ca nimic bunătățile cele
făcute de sine; și care sunt însușirile
smeritei cugetări și care sunt roadele* 506

Pricina a patruzeci și șasea

Despre ce dobândă avem de pe urma prihănirii de sine 533

Pricina a patruzeci și șaptea

Că nu se cuvine a căuta cinste și a dori

Respect pentru oameni și cărți

- locurile dintâi; că cele ce la oameni sunt
cinstite, la Dumnezeu sunt nesuferite 537*

Pricina a patruzeci și opta

- Că smerit a cuvânta fără de vreme
sau fără măsură nu e folositor, ba și
vătămător este; și ce trebuie a face
către cei ce ne laudă, și că, pe cel ce ia
aminte, laudele nu-l vatămă cu nimic 540*

Pricina a patruzeci și noua

- Despre cum se cuvine și până unde trebuie a folosi cineva
acoperământul trupului, și de ce fel trebuie să fie aceasta;
și cum Părinții și întru îmbrăcăminte iubeau ticăloșirea,
pe care întru toate cel credincios se cuvine a urma 542*

Pricina a cincizecea

- Că nu se cuvine către veselie sau
dintr-o o râvnă pătimășă a face ceva 547*

PROLOG¹

Mintea² cea mai-nainte de veci și mai presus înființată, ceea ce este mai presus decât toată înțelegerea³ celor ce înțeleg, chiar și neînțelegându-se, din cele înțelese a fi se crede; ca ceea ce este Începătoare de bunătate⁴, și prin fire a binelui lucrătoare, din nimic, din ceea nu era nicidcum, zidindu-le pe toate, cu Cuvântul împlinindu-le și cu Duhul lui Cel de viață făcător desăvârșindu-le, cu oarecari hotare și legi a voit să le hotărnicăescă. Iar ființele cele prea-de-sus și gânditoare⁵, cu oarecari legi mai presus de lume prin bunătate le chivernisește; după care legi, prin dumnezeiască alcătuire și măsurare mișcându-se, cele ce sunt mai sus se îndulcesc de strălucirile cele după putință. Iar în trupurile cele ce sunt în lumea aceasta materială a sădit oarecari puteri în-ființate⁶, care și legi ale firii de toți se numesc; ca de dâNSELE și după dâNSELE⁷ mișcându-se și mânându-se, în rânduială ale lor lucrări să le săvârșească; ca aşa, cu adevarat, să poată fi numită lume⁸. Iar în om, deodată, o oare-

¹ Numele Sfântului Nicodim Aghioritul nu apare nicăieri în ediția 1783, însă ucenicul său, monahul Eftimie, notează: „De asemenea, a diortosit și Everghetinosul, împodobindu-l cu un preafrumos prolog” (π. Νικόδημος Μπιλάλης, Ὁ Πρωτότυπος Βίος τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Αγιον Όρος, Αθήνα, 2007, p. 10).

² A Tatălui.

³ Sau „gândirea”.

⁴ Sau „obârșia binelui”.

⁵ Îngerii.

⁶ Sau „ființiale”.

⁷ Sau „potrivit lor”.

⁸ Lit. cosmos, adică lumea rațional și frumos rânduită.

Respect pentru oameni și cărți

care putere cuvântătoare [rațională] și de-sine-socotitoare a semănat, și poruncă ca ajutor i-a dat, care și lege a nărvurilor [morală] se numește; ca după dânsa și către dânsa îndreptându-se ca și către un hotar⁹ prea-drept, de toată răutatea (ceea ce se abate de la îndreptarea legii celei a nărvurilor) să se înstrăineze cu toată puterea, și de toată bunătatea și de toată fapta bună cu cuvânt [în chip rațional] să se țină, căci aceasta este scopul filosofiei nărvurilor, zic adică bunătatea.

Oare ce voiește sau ce neguțătorește dintru acestea Mintea cea născătoare de lume? Fără decât negreșit ca, din mișcarea tuturor cea bine-rânduită și prea-alcătuită după legile cele puse, slăvirea Sa să-și logodească. Căci făpturile au ori faptă bună, ori răutate; cu aceasta sau Îl slăvesc, sau Îl necinsteșc pe Făcătorul. Pentru aceea a și zis oareșiunde despre dânsele Sfânta Scriptură: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu* (*Psalmii 18, 1*), iar pentru om: *Ca să vadă*, zice, *faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri* (*Matei 5, 16*). Iar dacă [făpturile] celealte toate (afară de oarecari) poruncii Ziditorului plecându-se, înlăuntrul hotarelor sale au stătut – că *Hotar ai pus*, zice, *pe care nu-l vor trece* (*Psalmii 103, 10*) – și prin buna lor versuire cea mult răsunătoare, ca cu niște glasuri negrăite, atât cât se putea dinspre dânsele, Îl slăveau pe Dumnezeu, omul – dar, o! cum fără lacrimi voi trece cuvântul? – este singurul din cele de pe pământ care s-a împărtășit Puterii celei de sine-însăși stăpânitoare [alegerii]. Însă el, prin pizma diavolului amăgindu-se, asupra Ziditorului său ridicându-și grumazul, s-a abătut de la calea rațiunii celei drepte, a celei semănate întru dânsul. Și a lepădat și legile nărvurilor cele date lui în felurite vremi, uitând

⁹ În original, „dreptar” sau „canon”.

Respect pentru oameni și cărți

toată fapta bună și bunătatea, iar răutății – vai! – și patimilor celor cu milioane de răutăți a stătut lucrător. De aici, slava ceea ce era să se lucreze printr-însul nesocotind-o dinspre partea sa, pe Dumnezeu a-L necinsti a ajuns.

Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu-Cuvântul, cele ale căderii acesteia mult-pătimitoare luând, în zilele cele mai de pe urmă făcându-Se om, pe acele legi ale năravurilor și mai-nainte așezate le-a înnoit. Și, adică, pe filosofia cea nărăvelnică [morală] a Evangheliei cu canoane mai cuprinzătoare și cu hotare mai desăvârșitoare decât cele dintâi, preafrumos împodobind-o, și pe Dumnezeu slăvindu-L printr-însele pe pământ, aşa și nouă pe dânsa ne-a dat-o. Ca urmând urmelor Aceluia, a tot felul de fapte bune lucrători să ne arătăm, și printr-însele, după urmare, pe Ziditorul să-L slăvим; ca aşa să ne fie nouă cu putință și la scopul cel dintâi să ne întoarcem.

Dar însă, întru această a năravurilor filosofie Dumnezeu a poruncit celor mulți a petrece fără despărțire, crescând ca o mlădiță într-aceasta, iar celor ce pot și mai departe a spori, le-a lăsat a adăuga la cele puse înainte câte pentru iubirea de Dumnezeu vor avea râvnă să facă. Și a însemnat aceasta mai adânc, una adică zicând pentru scopirea cea tainică a fecioriei: *Cel ce poate cuprinde, să cuprindă* (Matei 19, 12), iar cealaltă pentru cei doi dinari – al Legământului celui Vechi zic, și al celui Nou: *Și orice vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce îți voi da ție* (Luca 10, 35).

Acestea aşa aflându-se, și filosofia Evangheliei către sine pe toți chemându-i, unii – nu știu cum! – cu alte chipuri ale filosofiei se îndeletniceșc; unii dintre aceștia cu chipul matematicii sau al fizicii, iar alții cu cel al metafizicii și cu învățăturile gramaticilor toată viața și-o petrec; iar față de chipul năravurilor, măcar că mai de nevoie este, și cu rân-

duială înaintea celoralte merge, foarte cu lenevire se află. Iar aceștia nu prididesc a iscodi și cele despre cer și pământ, și despre celealte toate, cum cu bună-întocmirese află, dar pe ei însiși cum, prin buna podoabă a obiceiurilor, la cale¹⁰ să se pună și adevărate fapte bune să învețe, foarte puțini se sârguiesc; neștiind, precum se vede, că cu mult mai bună este sârguința cea pentru noi înșine decât pentru cele străine, și că cunoștința singură și fără de faptă, fără ființă [temei] este, și cu nimic mai prejos decât nălucirea – precum zice Sfântul Maxim: „Că ce dobândă mi s-a făcut mie din filosofia celoralte, sufletul nefilosofește și mojicește tulburându-se cu patimile? Eu nimic nu văd [a dobândi]”. Deci se cuvine mai vârtos și de filosofia năravurilor a purta grija, ca nu cumva de partea cea mai bună să fim lipsiți.

Aceștia sunt deci aşa. Iar sfînțita ceată a cuviosilor Părinți cele mai bune sfătuindu-se, și cu ochii cei iuți ai minții au văzut cât folos este din chipul acesta al filosofiei și cum, de se vor face întru deprinderea acesteia, cu lesnire le-ar fi și peste celealte să se suie. Cu toate acestea, încă, fiindcă și de când sunt oamenii pe pământ este filosofia năravurilor (precum mai-nainte s-a zis) și mai presus de celealte chipuri ale filosofiei, de celealte toate nicidecum îngrijindu-se, numai de aceasta singură s-au lipit. Si, deci, în puștietăți, și în munți, și în peșteri, în crăpăturile pământului – după Pavel zicând (*cf. Evrei 11, 38*) – pe ei închizându-se și liniște fără de grija alegându-și, scopul cel prea-vechi l-au pus lângă sine; ca aşa cu iscusință să afle pricinile cele întâi-începătoare ale patimilor, și pe acestea desăvârșit să și le taie; iar la fapta-bună nu numai întru așezare singură sau prin iscusință întâmplătoare să vină (căci aceasta fiecăruia

¹⁰ Adică „în rânduială”.

Respect pentru oameni și cărți

este cu lesnire), ci înctru deprindere vârtoasă¹¹, ca într-o a doua fire, și cu totul să se amestece cu faptele bune și să se felurească, împreună de o vîrstă făcându-se ele cu dânsii și împreună îmbătrânind prin multe osteneli și prin îndelungata nevoiță; căci legile cele mai cuprinzătoare ale Evangheliei, cele pentru faptele bune, precum a apucat să arate cuvântul, ca pe niște începătoare întâielnice¹² mai-nainte le-au pus de a lor filosofie, și înctru acestea ziua și noaptea au cugetat, apoi aşa, prin acestea, le-au despărțit în cele din parte legi ale faptelor bune, ce se pot socoti pe scurt din acele legi; astfel, cu multe ispite – cu cele de la oameni, zic, și cu cele de la draci – au fost dărăciți, și cu multă înfrâname a trupului și cealaltă rea-pătimire a trupului și înfrâname s-au tescuit; după aceste multe stadii ale nevoințelor au lucrat adică toate faptele bune și înctru deprinderea cunoștinței celei prea-iscusite a acestora s-au făcut, și au adăogit la Evanghelie adăugire vrednică de laudă cei ce au minte, folosindu-se de îndestularea vorii, cât nu numai până la poruncă să se afle, ci, iată, și peste poruncă să facă.

Și argintul dându-l Stăpânului cu dobândă prin fapte bune, precum a cerut de la dânsii (cf. Matei 25, 27), L-au slăvit adică prin ei îșiși pe Dumnezeu (care lucru a fost, precum s-a zis, cel de demult sfat al lui Dumnezeu). Împărțitu-ne-au încă și nouă, ca unor zarafi buni, din cunoștința cea iscusită a faptelor bune prin scrisorile lor; ca de pildele acelora folosindu-ne, să ne sculăm și noi, pe cât ne este puterea, către lucrarea desăvârșirii, a faptei bune. Și, ca dintr-o pildă prea-potrivită să arăt totul, zic că, precum cei ce se îndeletniceșc cu fiziologia, prin miriade de măiestrii, și cu

¹¹ καθ' ἔξις sau „la măsura deplinății”, „ca stare deplină”.

¹² Principii de temelie sau primordiale.

Respect pentru oameni și cărti

nenumărate cercări și cu topiri umezealnice¹³, și cu multe feluri de osteneli de veacuri iscodesc deosebirile trupurilor, tot într-acest chip și aceștia, prin miriade de ispite și prin multe cercări cu fapta și prin îndelungați ani (căci se poate a se vedea la dânsii undeva și un singur cuvânt în cincizeci de ani, cercat fiind). Încă și prin povătuirea luminătorului Duh, adâncurile filosofiei năravurilor le descoperă și faptele bune le curățesc de covârșiri și de lipsiri dinspre amândouă părțile, și aşa, în chip îndoit¹⁴ îl învață nepătimirea cea împătrită¹⁵, ascultarea cea făcătoare de desăvârșire, smerenia cea prea-bună, dreapta-socoteală cea de-Dumnezeu-strălucită, răbdarea cea mulțumitoare, milostivirea cea care urmează lui Dumnezeu, milostenia cea de suflet mântuitoare, rugăciunea cea necurmată, pocăința cea zdrobită, mărturisirea cea adevărată, conștiința cea neosândită, dragostea cea de Dumnezeu făcătoare și tot lanțul de aur al faptelor bune.

Mai învață și care dintr-însele sunt trupești, și care sufletești, și care gânditoare [ale minții]; și cum, și cât, și pen-

¹³ Diverse experimente chimice.

¹⁴ Ca cel ce e și suflet, și trup.

¹⁵ Despre acestea a scris Sf. Maxim Mărturisitorul: „„Prima nepătimire este înfrânarea desăvârșită de la păcatele cu fapta, constatătă la cei începători. A doua nepătimire este lepădarea totală a gândurilor care consimt la păcate; aceasta o găsim la cei care cultivă virtutea cu rațiune. A treia este nemîscarea totală a poftei spre patimi; ea e proprietatea celor ce contemplă în chip spiritual înfățișarea lucrurilor văzute în rațiunile lor. A patra este curățirea totală chiar și de închipuirea simplă a patimilor; aceasta o aflăm la cei ce și-au făcut mintea, prin cunoștință și contemplație, oglindă curată și străvezie a lui Dumnezeu”. Fiecare dintre aceste patru trepte ale nepătimirii se manifestă potrivit gradului de purificare duhovnicească a omului” (cf. Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă: știința Sfinților Părinți*, traducere de Irina Luminița Niculescu, Ed. Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, 1998, pp. 345-346).